

Programma van Eisen (PvE) ✓

TOELICHTING De handreikingen en checklists richten zich in eerste instantie op het archeologisch vooronderzoek. Omdat ook voor archeologische opgravingen een PvE verplicht is, is onderstaand document zo opgesteld dat het ook voor opgravingen is te gebruiken.

VRAGEN VOORAF

Het PvE dient tenminste de volgende de administratieve gegevens te vermelden:

- a. locatie en projectnaam.
- b. type onderzoek waarop het PvE betrekking heeft.
- c. de opsteller van het PvE, dit dient een Senior KNA-archeoloog te zijn.
- d. de opdrachtgever.
- e. de bevoegde overheid (gemeente, provincie of rijk).
- f. de zogenaamde "basisgegevens" (zie KNA 3.1).
- g. de archeologische periode en complextypen.

De overige vragen uit het eerste deel van de Leidraad PvE (uitvoerend bedrijf, datum onderzoek) behoeven niet in alle gevallen ingevuld te worden. "Niet van toepassing" of "Niet bekend" volstaat in deze gevallen. Bij de melding ex art. 46 Wamz kunnen deze gegevens alsnog worden toegevoegd.

VRAGEN PER ONDERDEEL VAN HET PVE (NUMMERING CONFORM HET FORMAT PVE)

1. Het PvE dient doel en reden (aanleiding) van het onderzoek aan te geven

TOELICHTING Het doel van het onderzoek hangt af van de aard: een proefsleuvenonderzoek in het kader van een IVO-karterend of een IVO-waarderend. Doel van een karterend onderzoek is het vaststellen van de aan- of afwezigheid van archeologische vindplaatsen en indien aanwezig de globale begrenzing daarvan, het doel van een IVO-waarderend is vanzelfsprekend het waarderen van archeologische vindplaatsen.

Het doel van een archeologische opgraving is veel breder. Het omvat in principe het ex situ documenteren en veiligstellen van de archeologische informatie, in combinatie met het beantwoorden van wetenschappelijke vragen.

2. Het PvE dient de resultaten van eerder uitgevoerd onderzoek te vermelden

TOELICHTING Voordat wordt overgegaan tot een opgraving of proefsleuvenonderzoek is veelal een ander onderzoek uitgevoerd, zoals een Bureauonderzoek of een IVO-verkennend. Vermelding van de resultaten van dit onderzoek is vereist. Een controle op de kwaliteit van dit onderzoek is mogelijk door de betreffende checklists te gebruiken. Controleer of de aanbevelingen uit eerder onderzoek zijn meegenomen in de afwegingen voor vervolgonderzoek. Speciale aandacht verdient de archeologische verwachting op basis van het eerder uitgevoerde onderzoek. Indien dit onderzoek deze niet vermeldt dient het PvE deze te geven, inclusief onderbouwing.

3. Het PvE dient expliciet een vraagstelling te vermelden.

TOELICHTING De vraagstelling van het onderzoek is de invulling van het doel van het onderzoek uit vraag 1. Voor opgravingen kan de vraagstelling zeer divers zijn. Aansluiting bij de Nationale Onderzoeksagenda Archeologie (NOaA) is gewenst. Voor waarderend proefsleuvenonderzoek richten de vragen zich op het verzamelen van gegevens met betrekking tot aard (type), omvang, diepteligging, datering en fysieke kwaliteit van de vindplaatsen met een waardstelling als einddoel. Het is van belang nadrukkelijk te vragen gebruik te maken van de KNA, "bijlage IV Waarderen van vindplaatsen".

4. In het PvE dient de onderzoeksstrategie te worden omschreven

TOELICHTING VOOR IVO-KARTEREND/WAARDEREND (VOORZOVER PROEFSLEUVEN).

De onderzoeksstrategie heeft betrekking op:

- a. Ligging, afmetingen en dekkingspercentage van de proefsleuven.
- b. Aantal opgravingsvlakken en wijze van verdiepen, omgang met de grondsporen
- c. Verzamelwijze van de vondsten(schaafbak, schop, troffel, zeven, metaaldetector).
- d. Wijze van registratie en documentatie opgravingsvlakken en profielwanden.
- e. Registratie en documentatie grondsporen: wijze en aantallen.
- f. Registratie en documentatie putprofielen: wijze en aantallen.
- g. Registratie en documentatie artefacten (anorganisch en organisch): wijze en aantallen.
- h. Registratie en documentatie van botanische en zoologische resten: wijze, aantallen en volume monsters.

SPECIFICATIES voor bovenstaande punten ontbreken met name voor wat betreft de aantallen en de hoeveelheden van elk onderdeel van de bovenstaande opsomming. Welk dekkingspercentage aan proefsleuven verantwoord is, hoeveel artefacten voor een datering moeten worden verzameld, hoeveel sporen moeten worden gecoupeerd of profielwanden beschreven en gefotografeerd, is in algemene zin moeilijk in specificaties vast te leggen omdat elke situatie weer anders is. Indien het PvE gebruikt wordt om een offerte aan een onderzoeksbureau aan te vragen is duidelijkheid over al deze punten echter cruciaal om de kwaliteit te kunnen vastleggen en het onderzoek op beheersaspecten te kunnen sturen. Indien om inhoudelijke redenen niet vooraf exacte aantallen en hoeveelheden zijn aan te geven, controleer dan of vermeld is waar de offerte zich op moet baseren. Dit vergemakkelijkt een vergelijking van offertes. Eventueel kan aan de hand van verrekenprijzen alsnog bijstelling van het onderzoek plaatsvinden.

TOELICHTING VOOR IVO-OVERIG Voor oppervlaktekartering, booronderzoek en geofysisch onderzoek is in principe geen PvE noodzakelijk; een Plan van Aanpak (PvA) dat wordt aangeleverd door het onderzoeksbureau volstaat. Een PvE is echter wenselijk indien het onderzoek grootschalig van opzet is en het onderzoek meervoudig wordt aanbesteed. Een PvE heeft dan naast het borgen van de kwaliteit tevens als doel inhoudelijk vergelijkbare offertes te verkrijgen. In de KNA is een aantal KNA-specificaties beschikbaar, met daarin een scala aan onderzoeksmethodes waarnaar kan worden verwezen. Verwijzen kan in algemene zin, maar er kan ook voor worden gekozen in het PvE een specifieke methode uit de KNA-specificatie voor te schrijven. Een vergelijking tussen offertes kan zich dan uitsluitend richten op de volgende "aantallen en hoeveelheden":

- a) Dekkingsgraad bij oppervlaktekartering (afstand tussen de looplijnen).
- b) Aantallen boringen, boordiameter, diepte van de boringen.
- c) Wijze van waarneming bij booronderzoek: blote oog of zeven.
- d) Wel of geen exacte vastlegging van x, y, en z coördinaten (3 cm-nauwkeurigheid) van boorlocaties
- e) Het type meetapparatuur in relatie tot de vraagstelling en de spatiering van het grid bij geofysisch onderzoek

TOELICHTING voor opgravingen. Controleer of alle onderdelen van vraag 4 van het format PvE zijn ingevuld.

5 In het PvE dient aangegeven te zijn tot hoever uitwerking en conservering dienen te worden uitgevoerd

TOELICHTING In principe dient de uitwerking plaats te vinden tot op het niveau waarop de vraagstelling kan worden beantwoord; dit is voor proefsleuven het vaststellen van de aan- of afwezigheid van vindplaatsen en de waardestelling (omvang, diepteligging, aard, ouderdom, fysieke kwaliteit). Daarnaast kan ook sprake zijn van een aanvullende vraagstelling. De uitwerking heeft betrekking op:

- a) Niveau van uitwerking van sporen en structuren met het oog op het vaststellen van de aard, omvang, diepteligging, gaafheid en conservering, en de datering van de vindplaats.
- b) Niveau van beschrijving van artefacten, met als doel een beschrijving van de fysieke kwaliteit en datering van de vindplaats. Vragen die hierbij een rol spelen zijn: grootte steekproef, detail van beschrijving
- c) Niveau van uitwerking van botanische en zoologische resten met het oog op het vaststellen van de fysieke kwaliteit van de vindplaats.
- d) Beeldrapportage: gewenst aantal objecttekeningen en -foto's, fotografie sporen en putwanden.

Voor opgravingen is de vraagstelling divers, waardoor in algemene zin geen regels kunnen worden gegeven voor de uitwerking.

6. Eindproduct: rapportage en deponering

TOELICHTING Controleer of alle vragen uit het format PvE zijn ingevuld. Speciale aandacht vereist de procedure van goedkeuring van de rapportage: wie keurt goed, en welke termijnen gelden hiervoor. Het auteursrecht op de publicatie berust in principe bij de maker. Het recht van openbaarmaking en vermenigvuldiging kan alleen met een akte worden overgedragen.

Tevens dient in het PvE vermeld te zijn aan wie (welk depot) de monsters, vondsten en documentatie moeten worden overgedragen. Vermelding van aanvullende (op de KNA) deponeringseisen, onder andere van het beoogde depot, is in deze paragraaf mogelijk.

7. Randvoorwaarden

TOELICHTING Controleer of alle vragen uit het format PvE zijn ingevuld. Voor opgravingen, proefsleuven en booronderzoek dient het onderzoeksbureau te beschikken over een opgravingsvergunning. Het is aan te raden eisen aan personen in eerste instantie te koppelen aan de zogenaamde actoren zoals vermeld in de betreffende protocollen van de KNA. Indien het onderzoek nadere specialisatie vereist kan dit worden aangegeven, met inachtneming van de wet- en regelgeving op het terrein van de mededinging. Zie hiervoor o.a. het BAO (Besluit Aanbesteding Overheid).

8. Wijzigingen tijdens en na het veldwerk

Controleer of een wijzigingsprocedure is opgenomen ten aanzien van mogelijke wijzigingen in de vraagstelling, onderzoeksstrategie, methoden en technieken, of aspecten van de uitwerking en rapportage.

TOELICHTING Tijdens de uitvoering van het veldonderzoek kunnen de omstandigheden afwijken van wat vooraf is aangenomen. In principe liggen deze afwijkingen op twee gebieden: de archeologische verwachting en technische beperkingen. Zo kan tijdens het onderzoek blijken dat de archeologische verwachting onjuist of onvolledig is: er worden bijvoorbeeld vondsten gedaan uit een andere periode, van een ander karakter of op een andere diepte dan in het PvE gesteld. Het ligt dan voor de hand de onderzoeksmethoden hierop aan te passen, met als mogelijk gevolg hogere of lagere kosten en een langere of kortere doorlooptijd. Wat geldt voor afwijkingen tijdens het veldwerk gaat ook op voor de evaluatie direct na afsluiting daarvan. Afhankelijk van de aard en hoeveelheid van de verzamelde vondsten en opgetekende sporen kan besloten worden de uitwerking bij te stellen. Ook hierdoor kunnen kosten en doorlooptijden wijzigen.

Tijdens het veldwerk kunnen zich technische beperkingen voordoen die niet voorzien zijn in het PvE. Er kunnen storende lagen – zoals puinlagen - in de bodem aanwezig zijn, de grondwaterstand kan hoger liggen dan verwacht of kabels en leidingen kunnen op een andere plaats liggen dan op kaart aangegeven. In al deze gevallen kan wijziging van de onderzoeksmethode of het aanbrengen van speciale voorzieningen nodig zijn.

Omdat het onvoorziene omstandigheden betreft is het niet mogelijk hier vooraf inhoudelijke afspraken over te maken. Geadviseerd wordt zorgt te dragen voor een wijzigingsprocedure, met daarin afspraken over de wijze van communicatie, de besluitvorming en de verrekening van meer- en minderwerk inclusief de verslaglegging van het geheel. Strikt genomen kan het PvE zich beperken tot de archeologisch inhoudelijke kant van de wijzigingen, inclusief de besluitvorming daarover.

9 Literatuur en bijlagen

TOELICHTING Controleer of alle verplichte bijlagen zijn bijgesloten

10. Het PvE dient te zijn geautoriseerd door een Senior KNA-archeoloog

TOELICHTING Het Protocol PVE stelt eisen aan de personen die bijdragen aan de totstandkoming van het PvE. Het PvE dient te zijn geautoriseerd – dat wil zeggen intern goedgekeurd - door een Senior KNA-archeoloog.

11. Het PvE dient te zijn goedgekeurd door een bevoegde overheid

TOELICHTING Indien om welke reden dan ook geen overheid verantwoordelijkheid neemt voor het PvE, dient de procedure zoals omschreven in de Leidraad Programma van Eisen te worden gevolgd. Deze Leidraad is te vinden op de website van de SIKB: www.SIKB.nl

